

## Boshlang'ich pianinotchilar uchun musiqiy eshituvni rivojlantirishda interfaol mashg'ulotlarning ahamiyati

Madina Zokirovna Islomova  
Buxoro davlat pedagogika instituti

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida musiqa darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etishning nazariy asoslari yoritilgan. O'quvchilarning yosh psixologik xususiyatlari, musiqiy idrok darajasi, estetik dunyoqarashi va ijodkorlik faoliyatini rivojlantirishda interfaol yondashuvning ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada shuningdek, musiqiy darslarni interfaol tashkil etishda o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi, hamkorlik muhiti va o'quvchilarning faol musiqiy tajribasini shakllantiruvchi nazariy model taklif etiladi. Interfaol darslar o'quvchilar ma'lumotni shunchaki passiv tarzda o'zlashtiribgina qolmay, balki o'qituvchi, boshqa o'quvchilar va o'quv materiali bilan faol muloqotda bo'ladigan ta'lim shaklidir. Bilimlarni o'qituvchidan talabaga o'tkazishga urg'u beradigan an'anaviy yondashuvdan farqli o'laroq, interfaol dars ikki tomonlama jarayon bo'lib, bunda har bir ishtirokchi o'rganishda ishtirok etadi.

**Kalit so'zlar:** interfaol darslar, ta'lim shakli, faol ishtirok, texnologiyadan foydalanish, interfaol ta'lim, ijodkorlik, musiqiy idrok, hamkorlik, pedagogik texnologiya, motivatsiya, kommunikativ kompetensiya

## The importance of interactive lessons in developing musical hearing for beginning pianists

Madina Zakirovna Islomova  
Bukhara State Pedagogical Institute

**Abstract:** Interactive lessons are a form of education in which students do not just passively absorb information, but actively communicate with the teacher, other students and educational material. Unlike the traditional approach, which emphasizes the transfer of knowledge from the teacher to the student, an interactive lesson is a two-way process, in which each participant participates in learning.

**Keywords:** interactive lessons, form of education, active participation, use of technology, interactive education, creativity, musical perception, cooperation, pedagogical technology, motivation, communicative competence

Interfaol darslar o'quvchilar ma'lumotni shunchaki passiv tarzda o'zlashtiribgina qolmay, balki o'qituvchi, boshqa o'quvchilar va o'quv materiali bilan faol muloqotda bo'ladigan ta'lim shaklidir. Bilimlarni o'qituvchidan talabaga o'tkazishga urg'u beradigan an'anaviy yondashuvdan farqli o'laroq, interfaol dars ikki tomonlama jarayon bo'lib, bunda har bir ishtirokchi o'rganishda ishtirok etadi.

Interfaol darslarning asosiy xususiyatlari

Faol ishtirok. Talabalar nafaqat tinglaydilar, balki topshiriqlarni bajaradilar, muammolarni muhokama qiladilar, muhokama va bahslarda qatnashadilar.

Hamkorlik. O'zaro ta'sir nafaqat o'quvchilar va o'qituvchilar, balki talabalarning o'zlari o'rtasida ham sodir bo'ladi. Ular juftlik yoki guruhlarda ishlaydi, bu fikr almashish va muammolarni birgalikda hal qilish imkonini beradi.

Texnologiyadan foydalanish. Interfaol darslar ko'pincha interfaol doskalar, o'quv ilovalari, simulyatsiyalar va onlayn viktorinalar kabi raqamli vositalardan foydalanadi, bu esa faollik va ko'rinishni oshiradi.

Amaliyotga yo'naltirilgan yondashuv. Yangi bilimlar amaliy o'rganish, real yoki virtual vazifalar orqali olinadi. Bu talabalarga mavzuni yaxshiroq tushunishga va olingan ko'nikmalarni hayotda qo'llashga yordam beradi.

Fikr-mulohaza. O'qituvchi o'quvchilardan doimiy fikr-mulohazalarni oladi, bu ularga o'quv jarayonini moslashtirish va uni guruh yoki alohida talabalar ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Talabalar faktlarni eslab qolish o'rniga ma'lumotni tahlil qilishni, muhokama qilishni va o'zlari xulosa chiqarishni o'rganadilar.

Darsda interfaol usullarga misollar

Aqliy hujum: Talabalar guruhi hamkorlikda berilgan muammo bo'yicha g'oyalar va yechimlarni ishlab chiqadilar.

Case study: Yechim talab qiladigan real yoki xayoliy vaziyatlarni tahlil qilish.

Rol o'ynash va simulyatsiya: o'quvchilar materialni yaxshiroq tushunish uchun rol o'ynaydi.

Munozaralar va bahslar: Ishtirokchilar turli nuqtai nazarlarni himoya qiladigan tashkillashtirilgan muhokamalar.

Loyiha ishi: Guruh yoki individual loyihalarda talabalar muammoni o'rganadilar va ularning echimlarini taqdim etadilar.

O'zgartirilgan sinf: talabalar uyda video darslar orqali nazariyani o'rganadilar va o'qituvchi bilan darsda ular materialni muhokama qiladilar va amaliy topshiriqlarni bajaradilar.

Interfaol musiqa darslari - bu o'quvchilarning musiqani passiv tinglash yoki ijro etish emas, balki o'quv jarayonida faol ishtirok etishi. Bunday yondashuv musiqa

ta'limini ham an'anaviy, ham zamonaviy uslub va texnologiyalardan foydalangan holda yanada qiziqarli va samaraliroq qiladi.

Interfaol musiqa darslarining maqsadlari

Ishtirok etish: musiqaga qiziqish va motivatsiyani rivojlantirish, ayniqsa an'anaviy o'rganish usullariga moyil bo'lmagan talabalarda.

Ko'nikmalarni rivojlantirish: faol o'zaro ta'sir orqali ishlash, ijodiy va tahliliy ko'nikmalarni oshirish.

Shaxsiylashtirish: Ta'limni har bir talabaning individual ehtiyojlari va tezligiga moslashtirish.

Texnologiyadan foydalanish: raqamli avlod uchun dolzarb bo'lgan zamonaviy musiqa asboblari va dasturiy ta'minotni o'zlashtirish.

Musiqadagi interaktiv usullarga misollar

Musiqa adabiyoti va solfejio darslarida

Musiqiy testlar: audio va videokliplar yordamida testlar yaratish, unda talabalar bastakor, asar yoki cholg'u asbobini taxmin qilishadi.

Loyiha ishi: Musiqiy asarlar, uslublar yoki bastakorlar haqida multimedia taqdimotlari, videolar yoki veb-sahifalar yarating.

Interaktiv noutbuklar: musiqa nazariyasini, tarixini o'rganishga va musiqa quloqlarini rivojlantirishga yordam beradigan faoliyat bilan raqamli platformalardan foydalaning.

Kompozit tahlil: Guruh topshiriqlarini yarating, unda talabalar musiqiy asarlarni muhokama qiladilar va sharhlaydilar, "O'tmishdan maktublar" yoki "Jurnal maqolalari" yaratadilar.

Instrumental darslarda

Gamifikatsiya ilovalari: Instrumental amaliyotni darajalar, yutuqlar va tezkor fikr-mulohazalarga ega o'yinga aylantirish uchun Yousician yoki Flowkey kabi ta'lim dasturlaridan foydalaning.

MIDI texnologiyasi: MIDI klaviaturasini kompyuterga ulash o'ynalgan qaydlarni avtomatik ravishda tanib oladigan dasturlardan foydalanishga imkon beradi, bu esa nota va xatolarni tahlil qilishda yordam beradi.

Hamkorlik: kompozitsiyalar yoki aranjirovkalar ustida hamkorlik qilish uchun onlayn platformalardan foydalaning, bu esa talabalarga masofadan turib ham musiqa ustida birga ishlash imkonini beradi. Improvizatsiya: o'quvchilar ansamblda o'ynaydigan, bir-birini tinglashni o'rganadigan va birgalikda musiqa yaratishga o'rganadigan sinflar, bu nafaqat texnik, balki muloqot qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

Interfaol darslar uchun vositalar

Chrome Music Lab: musiqa va uning elementlarini tasavvur qilish imkonini beruvchi vizual tajribalarga ega onlayn vosita.

Notation Editors: Sibelius yoki Noteflight kabi dasturlar o'quvchilarga nota yozuvlarini o'zlashtirishga va o'z kompozitsiyalarini yaratishga yordam beradi.

Ta'lim platformalari: Infourok yoki Sunshine kabi onlayn resurslar interfaol darslar uchun tayyor materiallar, taqdimotlar va uslubiy ishlanmalarni taqdim etadi.

Viktorina platformalari: KwizzBit kabi vositalar multimedia kontenti bilan qiziqarli viktorinalar yaratishga yordam beradi. Interfaol musiqa darslari zamonaviy yondashuv bo'lib, o'rganishni boshlang'ich mahorat darajasidan qat'i nazar, barcha talabalar uchun qulayroq, moslashtirilgan va qiziqarli qiladi.

Hozirgi kunda ta'lim tizimida asosiy maqsad - bilimni tayyor shaklda berish emas, balki o'quvchini o'zi izlanadigan, fikrlaydigan, ijod qiladigan shaxs sifatida shakllantirishdir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida bu yondashuvning ahamiyati beqiyos, chunki aynan shu davrda o'quvchilarda musiqiy idrok, estetik did, ritmni his qilish va ifodali fikrlash kabi qobiliyatlar shakllanadi.

Musiqa fani esa bu jarayonning emotsional-intellektual asosini tashkil etadi. Ammo an'anaviy dars shakllarida bolalar ko'proq passiv tinglovchi sifatida ishtirok etadilar. Shu sababli, interfaol yondashuv musiqa ta'limida shaxsni faol sub'yekt sifatida shakllantirishning eng samarali yo'li hisoblanadi.

## 1. Interfaol yondashuvning nazariy mohiyati

### 1.1. Interfaol ta'lim tushunchasi

"Interfaol" atamasi inglizcha *interactive* so'zidan olingan bo'lib, "o'zaro ta'sir", "muloqotda bo'lish" degan ma'noni bildiradi. Interfaol ta'lim bu - o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faol, ikki tomonlama pedagogik muloqot bo'lib, o'quv jarayonida bilish, idrok etish, his etish va ijod qilish jarayonlarini uyg'unlashtiradi.

Interfaol metodlar:

- o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi;
- birgalikda o'rganish va o'zaro fikr almashishni rag'batlantiradi;
- musiqiy darslarni jonli, his-hayajonli va mazmunli qiladi.

### 1.2. Nazariy asoslar

Pedagogik nuqtai nazardan interfaol ta'lim quyidagi nazariy asoslarga tayanadi:

Konstruktivizm nazariyasi (J. Piaget, L. Vygotskiy): bilim o'quvchining o'z faoliyatida yaratiladi, tayyor holatda berilmaydi.

Faol o'rganish nazariyasi (Bruner): o'quvchi bilish jarayonining markazida turadi.

Kooperativ o'qitish nazariyasi (Johnson & Johnson): o'quvchilarning hamkorlikda ishlashi ijtimoiy o'rganishni kuchaytiradi.

Musiqiy rivojlanish nazariyasi (Gordon, Kodaly, Orff): o'rganish jarayonida tinglash, kuylash, harakat va ritm uyg'unligi asosiy ahamiyatga ega.

Demak, interfaol yondashuv musiqa darslarini faol muloqot, jamoaviy ijodkorlik va hissiy idrok asosida tashkil etishni nazarda tutadi.

## 2. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining musiqiy rivojlanish xususiyatlari

Boshlang'ich ta'lim yoshi (7-10 yosh) - bu bolalarda emotsional idrok, musiqiy eshituv, ritmik sezgi va ijodiy ifoda rivojlanadigan eng muhim davrdir.

### 2.1. Yosh psixologik xususiyatlar

Bolalar musiqani hissiy darajada qabul qiladi, ular uchun kuy ohangi va ritm mazmundan ko'ra muhimroqdir.

Diqqat barqaror emas, shuning uchun dars jarayonida faol o'yin elementlari, harakatlar va musiqiy topshiriqlar zarur.

Ular ko'rgazmalilik va ko'p sezgi (audiovizual) asosida o'rganadilar.

Ijodkorlik tabiiy tarzda namoyon bo'ladi, lekin uni yo'naltirish uchun pedagogik rahbarlik zarur.

### 2.2. Musiqiy idrok bosqichlari

Psixolog A. Leontyev va musiqashunos G. Orff fikricha, musiqiy idrok quyidagi bosqichlarda rivojlanadi:

Tinglash (idrok qilish);

His etish (emotsional reaksiya);

Tasavvur (musiqiy obraz hosil qilish);

Ijodiy ifoda (kuylash, chertish, harakat).

Interfaol yondashuv aynan shu bosqichlarning har birida o'quvchini faol sub'yektga aylantiradi.

## 3. Musiqa darslarida interfaol metodlardan foydalanish imkoniyatlari

Interfaol metodlar o'quvchilarning musiqiy tafakkurini faollashtiruvchi, ularni ijodiy fikrlashga undovchi vositalardir.

### 3.1. Amaliy interfaol metodlar:

| Metod nomi    | Qo'llanish shakli                                  | Musiqiy natija                                    |
|---------------|----------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| "Aqliy hujum" | Ma'lum ohang yoki ritm asosida g'oyalar topish     | Musiqiy tafakkur, tez fikrlash                    |
| "Klaster"     | Asarning hissiy tuzilishini grafikda ifodalash     | Tahlil va tushunish ko'nikmasi                    |
| "Rol o'ynash" | Orkestr yoki xor faoliyatini sahnalashtirish       | Jamoaviy ijod, emotsional ifoda                   |
| "Insert"      | Tinglangan asarni belgilash tizimi orqali baholash | Faol tinglash, idrokni rivojlantirish             |
| "Sinkveyn"    | Musiqa obrazini 5 so'zli she'r orqali ifodalash    | Badiiy tafakkur, til va musiqaning integratsiyasi |

### 3.2. Multimediali interfaol vositalar

Virtual cholg'u dasturlari (JoyTunes, PianoBooster) - notalarni o'rganish va tinglab chalishni osonlashtiradi;

Audio-vizual tahlil (YouTube Education, Soundtrap for Education) - asar tuzilishini interfaol tarzda tahlil qilish imkonini beradi;

Gamifikatsiya (o'yinlashtirish) - raqamli o'yin elementlari orqali darsni jonlantiradi.

Bu vositalar o'quvchilarni faqat tinglovchi emas, balki aktiv musiqiy ishtirokchiga aylantiradi.

## 4. Interfaol musiqa darsining nazariy modeli

#### 4.1. Darsning tuzilmasi

Interfaol musiqa darsini quyidagi bosqichlarda tashkil etish mumkin:

1. Motivatsion bosqich - o'quvchida qiziqish uyg'otish ("Kuyni top", "Ritmni takrorla" o'yini).
2. Bilish bosqichi - yangi musiqiy tushuncha interfaol muloqotda ochib beriladi.
3. Amaliy bosqich - o'quvchi musiqiy faoliyatni bajaradi (kuylash, ritmik harakat, improvizatsiya).
4. Refleksiya bosqichi - o'quvchi o'z faoliyatini tahlil qiladi ("Menga eng yoqqan narsa", "Boshqacha chalgan bo'lardim" kabi mashqlar).

#### 5. 4.2. Nazariy model (sxematik shaklda)

Interfaol musiqa ta'limi modeli =  
 Motivatsiya → Idrok → Ijodiy Faoliyat → Refleksiya → Kompetentsiya shakllanishi  
 Bu modelda har bir bosqichda muloqot, hamkorlik va ijodiy tahlil asosiy o'rin tutadi.

#### 5. O'qituvchining roli va kompetensiyasi

Interfaol musiqa darsining samaradorligi o'qituvchining pedagogik, kommunikativ va texnologik kompetensiyasiga bog'liq.

##### 5.1. Zarur kompetensiyalar:

- Muloqot kompetensiyasi - bolalar bilan hissiy aloqa o'rnatish, fikrlarini rag'batlantirish;
- Ijodiy kompetensiya - yangi metodlar, o'yinlar va musiqiy faoliyatlarni o'ylab topish;
- Texnologik kompetensiya - AKTdan foydalanib musiqiy jarayonni interfaollashtirish;
- Refleksiv kompetensiya - o'z faoliyatini tahlil qilib, metodlarni takomillashtirish.

##### • 5.2. O'qituvchi sifatida fasilitator

Interfaol ta'limda o'qituvchi axborot manbai emas, balki yo'naltiruvchi va motivator sifatida faoliyat yuritadi. U o'quvchini tinglaydi, savol beradi, fikrini qadrlaydi va har bir bolaning musiqiy imkoniyatini ochadi.

#### 6. Interfaol yondashuvning samaradorlik mezonlari

Musiqa darslarida interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

| No | Mezon nomi         | Tavsif                                                                       |
|----|--------------------|------------------------------------------------------------------------------|
| 1  | Faollik mezon      | Darsda o'quvchilarning ishtirok, savol-javob va ijodiy javob berish darajasi |
| 2  | Motivatsion mezon  | Musiqa darslariga bo'lgan qiziqish va ishtiyoq darajasi                      |
| 3  | Ijodiylik mezon    | Yangi g'oyalar, improvizatsiya, ritmik ifoda ko'rsatkichlari                 |
| 4  | Kommunikativ mezon | Guruhli ishlash, muloqot va jamoaviy ijro ko'nikmalari                       |
| 5  | Natijaviylik mezon | Musiqa nazariyasi, ritm, eshituv va kuylash bo'yicha o'sish dinamikasi       |

Xulosa va yangi ilmiy g'oyalar

1. Interfaol yondashuv musiqa ta'limini bilim berishdan ko'ra ijodiy jarayonga aylantiradi, bunda o'quvchi passiv tinglovchi emas, faol ijrochiga aylanadi.
2. Boshlang'ich sinflarda interfaol musiqa darsi o'yin, hissiyot va harakat birligini ta'minlaydi, bu esa musiqiy idrokni tabiiy shaklda rivojlantiradi.
3. O'qituvchining texnologik va kommunikativ kompetensiyasi interfaol ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omildir.
4. Musiqiy tafakkur va estetik didni shakllantirishda AKT, multimediya va raqamli o'yinlardan foydalanish yangi nazariy yo'nalish sifatida qaralmoqda.
5. Taklif etilayotgan model asosida darslar o'tkazilganda o'quvchilar nafaqat musiqani o'rganadi, balki uni his qiladi, tahlil qiladi va ijodiy tarzda qayta yaratadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. Science and Education 6 (1), 28-34
2. КБ Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыке. Scientific progress 2 (6), 940-945
3. КБ Холиков. Влияние классической музыки в разработке центральной нервной системы. Science and Education 6 (1), 49-56
4. КБ Холиков. Приёмы формирования музыкально теоретический интересов у детей младшего школьного возраста. Science and Education 4 (7), 357-362
5. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использование методов и приёмов музыкальной культуре. Science and Education 4 (7), 107-120
6. КБ Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education 3 (3), 1026-1031
7. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150
8. КБ Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and education 3 (5), 1326-1331
9. КБ Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. Science and Education 3 (5), 1549-1555
10. КБ Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. Scientific progress 2 (4), 370-374

11. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101

12. КБ Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. Scientific progress 2 (4), 114-118

13. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957

14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037

15. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. Science and Education 3 (3), 1020-1025

16. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. Academy, 57-59

17. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. Scientific progress 2 (3), 1013-1018

18. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. Science and Education 4 (7), 384-389

19. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендаия в вузе по сфере музыкальной культуре. Science and Education 4 (4), 921-927

20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. Science and Education 4 (7), 206-213

21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. Science and Education 5 (2), 445-451

22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. Science and Education 5 (2), 452-458

23. КБ Холиков. Детальный анализ музыкального произведения. Science and Education 4 (2), 1069-1075

24. КБ Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. Science and Education 4 (3), 545-551

25. КБ Холиков. Тенденции строгой и детальной фиксации в музыке. Scientific progress 2 (4), 380-385

26. КБ Холиков. Эффективные способы изучения музыкальных элементов в школьном обучении. Scientific progress 2 (4), 108-113

27. КБ Холиков. Природа отношений, регулируемых инструментом возбуждения музыкальных эмоций при коллективном пении. Scientific progress 2 (3), 1032-1037

28. КБ Холиков. Специальный барьер для заключительного этапа каденции как процесс музыкально-технической обработки произведения. Science and Education 4 (7), 345-349

29. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. Science and Education 6 (1), 21-27

30. КБ Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2, 955-960